

БОШЛАНҒИЧ СИНФ ЎҚУВЧИЛАРИ ТАЪЛИМ-ТАРБИЯСИНИ ҲАДИСЛАР ИЛМИ ОРҚАЛИ РИВОЖЛАНТИРИШНИНГ ИЖОБИЙ ТОМОНЛАРИ

Хошимова Наргиза Хусанбоевна

USAT “Бошланғич таълим” йўналиши 1-курс 103-гуруҳ талабаси

АННОТАЦИЯ

Ушбу мақолада бошланғич синф ўқувчиларининг ватанпарвар ва комил инсон бўлиб етишишлари учун ҳадислардан фойдаланишнинг ижобий томонлари ёритиб берилган.

Калит сўзлар: Бошланғич синф ўқувчилари, маданият, тарбия, ҳадис, илм, ривожланиш.

Миллатнинг, халқнинг қадри, шон-шухрати унинг олим-у фозил кишилари томонидан жаҳон илм-фани ва маданиятига қўшган ҳиссаси билан ўлчанади. Бу борада мустақил Ўзбекистонимиз, ўзбек халқи қанча фахрланса арзийди. Зеро ушбу муқаддас ва муборак тупроқда таваллуд топган Беруний, Фаробий, Ибн Сино, Фарғоний каби олим-у фузалоларнинг, мутафаккирларимизнинг инсоният ижтимоий тараққиётига қўшган ҳиссалари беназирдир. Улуғ алломаларимизнинг кучли хотира эгалари бўлганликлари, мустақил тарзда тил ўрганишлари, ҳозирги мустақил Ўзбекистонимиз ёшлари учун катта мотивация -ирода ва ўзига бўлган ишончни беради, сабаби биз шу аждодларимиз авлодларимиз. Имом ал-Бухорий ҳам буюк алломаларимиздан биридирлар. Ал-Бухорий ёшлигидан ақл-идрокли, ўткир -зехнли ва ма'рифатга хаваси кучли бўлиб, айниқса ҳадис илмини зўр қизиқиш билан эгаллайди. Ал-Бухорий илмини ошириш учун жуда кўп китоблар ўқиган. Отаси вафотидан кейин ал-Бухорийнинг тарбияси тақводор, диёнатли ва оқила бўлган онасининг вазифасига

ўтади. Ал-Бухорий илм излаб ,юрт кезган,тўқсондан ортиқ устозлари бор эди, у олти юз мингга яқин ҳадисларни ёд олиб ,саралаб китоблар ёзган.Унинг "Ал-жоме' ас-саҳиҳ" китоби ҳозирда Ислом университетларда дарслик сифатида қўлланиб келинмоқда. Ал-Бухорий ишончли ҳадисларнинг такрорланадиганлари билан бирга 7275 та ва такрорланмайдиган холда 4000 ҳадисларни биз авлодларига мерос қилиб қолдирганлар.

Аввало ҳадис тўғрисида тўхталиб ўтсам."Ҳадис" -арабчадан таржима қилинганда: хабар гап,янгилик ма'ноларини берувчи сўздир. Ҳадис -Аллохнинг расули Муҳаммад (С.А.В.) айтган сўзлари,қилган ишлари,икрорлари тўғрисидаги ривоятдир.Ҳадис-Ислом динимизда "Қур'он"дан кейин иккинчи маанба ҳисобланади. Ҳадисларнинг бизгача етиб келишида уз даврининг атоқли сиймоларидан Имом Ал -Бухорийдек буюк олимнинг хизматлари каттадир. Мана шу меросдан бошланғич синфларда, дарс жараёнида фойдаланиб, болаларнинг онгини ўстириб борилса, мақсадга мувофиқ бўлади. Ҳадисларни болаларнинг ёши, қабул қилиши, тушунишини ҳисобга олиб танлаб олиш жуда муҳим. Педагог болалар психологиясига таяниб, ҳадисларнинг ижобий, тарбиявий ва содда турларини саралаб олишлари керак бўлади. Болалар ўрганаётган ҳадисларнинг мазмун-моҳиятини чуқур англашлари лозим. Улардан мазмуни сўралганда ҳам педагог ривожлантирмоқчи бўлган жараённи болалар тилидан эшитиш -бу педагогнинг ютуғидир. Бошланғич синфларда қайси ҳадислардан фойдаланиш мумкин? Болаларнинг ёши, атроф- муҳитнинг, атрофидагиларнинг таъсирини ҳисобга олиб ушбу ҳадисларни қўллаш мумкин. Масалан: "Бир бирингиз билан саломлашиб юринглар. Шунда ўрталарингизда меҳру-мухаббат уйғонур". Бу ҳадисда синфдошларнинг бир -бирларига "Ассалому алайкум " дейишлари фарз эканлиги, уларнинг орасидаги бегонасирашни узоқлаштириб, тезроқ бир-бирлари билан дўст тутинишларига ёрдам беришини содда ва ишончли қилиб тушинтириш, 2-4 кунда бунинг исботини ўз кўзлари билан кўришларига ишонтириш, болаларда ҳадисларга бўлган қизиқиш ва янада кўпроқ ўрганиш хоҳишини уйғотади. Яна бир муҳим

саналадиган калом "Бисмиллаҳ" ни болаларга албатта бобо, бувилари ўргатган бўладилар, аммо ҳамма болалар ҳам бундай имкониятга эга эмас. Шунинг учун бу каломни ўргатиш, болаларнинг ҳар бир ишларида хайр -барака бўлиши, уни ёмонликлардан асраши, ёлғиз юрганда ҳам Аллоҳ паноҳида бўлишини тушунтириб, изоҳлаб, фақат ижобий томонларини ёритиб бериш лозим. Болалар тасаввурини кенгайтириш, ижобий ёндашиш, нима яхши-ю, нима ёмон эканлигини ажрата олиш ҳислатларини уйғотишда ҳадисларнинг ўрни беқиёсдир. Масалан:"Аллоҳ наздида энг яхши гап-рост гапдир". Бу ҳадисда болаларга рост гапиришнинг яхшилиги, рост гапирган одам Аллоҳ олдида ҳам, дўстлари олдида ҳам мартабаси улуғ бўлишини тушунтириш керак. Болаларда ростгўйлик шаклланиб боради. "Ватанни севмоқ иймондандир". Бу ҳадиснинг маъносини болаларга шундай тушунтириш мумкин: Ватаннинг улуғ эканлиги, уни севиш, ардоқлаш керак эканлиги, болаларга уларнинг кичиклигидан ватаннинг ҳар бир қаричини асраб-авайлаш ҳар бир инсоннинг бурчи эканлигини ҳис қилдириш -болаларда ватанига содиқ, ватанпарвар, ватан посбонлари бўлиб камол топишларига туртки, йўл кўрсатган бўламиз. "Сўзда сеҳр бор, шеърда эса ҳикмат". Бу ҳадис орқали болалар сўзларни ўйлаб, таҳлил қилиб бировга озор бермайдиган сўзларни ишлатишни ўрганиб боришади, уларда сўз бойлиги ошиб боради. Шеърларнинг ҳикмати эса ундаги маъно мазмунининг инсон ҳаётида керакли эканлигини билдиради."Ёшлиқда олинган билим, тошга ўйилган нақш кабидир ."Бу ҳадис болалар ёшлиқларида қанча кўп ва хўб билим олсалар, олган билимлари катта бўлганларида ҳаёт йўлларида йўлдош бўлиши, сабаби улар тошга ўйилган нақшдай хотираларида абадий қолиши ва керакли пайтда бу билимлардан ҳолисона фойдаланишлари мумкинлигини изоҳлайди. "Яхшилиқни чеҳралари очик, хушрўй одамлардан кутинглар." Ушбу ҳадис болалар синфдошларига, атрофдаги инсонларга кулиб туришлари, очик чеҳра ва ширинсўз бўлсалар, яхшилиқ кутиш мумкинлигини онгларига сингдириш керак. "Оддий кийиниш ҳам иймондандир." Бу ҳадисни тушунтириб, маъносини болаларга етказишда, аввало ота онанинг меҳнатлари эвазига олиб берилаётган

хар бир нарсаларнинг қанчалар қадрли халол эканлигини тушунтириш керак. Ҳадис болаларнинг камтар ва камсуқум бўлишлари, манманликдан узоқ бўлишларига ундовчи ҳадисдир."Иймоннинг афзали -сабрли ва кенг қалбли бўлишдир ." Бу ҳадиснинг мазмунини шундай изоҳлаш мумкин: Болалар дарс давомида бошқаларнинг жавобларини сабр билан эшитиш, уларга ҳалақит бермаслик, дарс давомида тўғри ўтириш, бошқаларнинг фикрларини бўлмаслик, кенг қалбли бўлиш. Педагогнинг маҳорати, вазифаси болаларнинг ёши, қабул қилишлари, тушунишлари ва англашларини ҳисобга олган ҳолда, содда, тушунарли қилиб изоҳлашдир. Бу жараёнларда педагогнинг ўзи ҳам ўз устида изланади, сўз бойлигини ошириб боради."Нонни эъзозланглар". Ушбу ҳадисни шарҳлаб бераётганда, ноннинг қандай пайдо бўлиши, бу жараёнда деҳқон боболарнинг оғир ва машаққатли меҳнатлари, завод-фабрикалардаги иш жараёнлари ёритиб берилади. Бизгача етиб келадиган тайёр нон шаклидаги маҳсулотнинг қанча одамлар меҳнатлари эвазига нонга айланганлиги, қанчадан-қанча болалар нонга зор эканликлари, нонни қадрли ва азиз билиб увол қилмаслик шартлигини болалар онгига сингдириш керак ."Бошга не келса -тилдан". Инсон хатони кўпроқ ўз тили билан содир қилади. Бу ҳадис болаларда айтадиган сўзларига эътиборли бўлишлари, тиллари билан синфдошлари ва бошқаларга озор бермасликлари, олдин ўйлаб, кейин сўзлаш одобини шакллантиради. Ҳадисларни мақоллар билан ҳам мустаҳкамлаш мумкин: "Олдин ўйла, кейин сўйла." "Ўйнаб гапирсанг ҳам ўйлаб гапир". Бу мақолларнинг маъносини болаларнинг ўзларидан сўраб, уларнинг фикрларини эшитиш ҳам болаларнинг билим томонидан ривожланаётганларидан даракдир. Хулоса қилиб айтиш керакки, болаларга ҳадис илмини бошланғич синфлардан олиб боришнинг афзал томонлари жуда кўп. Бошланғич синфларда болалар ақлий жихатдан ривожланиб борадилар. Улар ҳадислар орқали ҳар ишни "Бисмиллоҳ"дан бошлаб қиладиган, шукурли, мулоҳазали, ўйлаб иш қиладиган, ўйлаб гапирадиган, одобли, ақлли болалар бўлиб камол топадилар. Бу методларни барча мактабларда қўллаш- бошланғич синф ўқувчилар тарбиясига

ижобий таъсир қилади. Сабаби, ўша даврларда етишиб чиққан алломалар, уламолар, кўп эшитиб, кам гапириб, саволларига жавобни асосан "Қур'он"дан олганларини, улар колдирган ме'рослардан билиб олиш қийин эмас. Ўн йилдан кейин ўша иккинчи уйғониш даврида етишиб чиққан буюк алломаларимиз каби камтар, оддий ва лекин билими, кашфиётлари, тажрибалари билан оламни забт этадиган буюк аллома -мутафаккирлар етишиб чиқишига кафилман. Зотан иймони -эътиқоди бутун, сахий ва камтар инсонлардан ёмонлик чиқмайди.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати

1. И.А.Каримов. «Ўзбекистон келажаги буюк давлат». Т., «Ўзбекистон» 1992 йил
 2. И.А.Каримов. «Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир». Т., «Ўзбекистон» 1995 йил
 3. «Одоб – ахлоқга оид ҳадис намуналари». Т., «Фан» 1970 йил
 4. Н.И.Болдирев. «Синф раҳбари. Т., «Ўқитувчи» 1975 йил
 5. Р.А.Мавлонова, Б.Нормуродова. «Тарбиявий ишлар методикаси». –Т., 2007 йил.
 6. Кайковус «Қобуснома» Т., «Ўқитувчи». 1986 йил
 7. О.Бўриев. «Оила ва янги анъаналар». Т., «Ўқитувчи» 1988 йил
 8. «Оила этикаси ва психологияси» (Т.Мақсудов таҳрири остида) Т., «Ўқитувчи» 1991 йил
 9. Т.Жавлиев. «Анъаналар – ҳаёт сабоғи». Т., «Ўзбекистон» 1992 йил
 10. А.Авлоний. «Туркий Гулистон ёхуд ахлоқ». Т., «Ўқитувчи» 1992 йил
 11. Х.Узоқов, Е.Ғозиев, А.Тожиев. «Оила этикаси ва психологияси». Т., «Ўқитувчи» 1992 йил
 12. Ж.Йўлдошев, С.Хасанов. «Авето»да ахлоқий – таълимий қарашлар». Т.,
 13. А.Ж.Жўраев. «Тарбиявий дарсларни ўтиш». Т., «Ўқитувчи» 1994 йил
- Кушимча Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

- 1). Нилуфар Тўймуродова. Бухоро давлат университетининг Педагогика институти. "Та'лим - тарбия жараёнида хадислардан фойдаланишнинг илмий-амалий аҳамияти". мак, ола.
- 2). Фаргона вилоят ахборот - кутубхона маркази.
- 3). "Ҳадислар болаларга". Муаллиф: Ўзбекистон к, аҳрамони Озод Шарофиддинов. Масъул муҳаррир: Тарих фанлари доктори Убайдулла Уватов. Т: Адолат, 2004-64 бет.
- 4). Кичик ёшдаги ўқувчилар маънавиятини хадислар воситасида шакллантиришнинг илмий-педагогик асослари. У.А. Жуманазаров, Н. Абдуқодирова. Масъул муҳаррир: П.Ф.Д. проф. А. Чориев. «Сангзор» нашриёти, Жиззах шаҳри Сайилжойи кўчаси 4 уй.
- 5). Имом Ал-Бухорий сабоқлари. Журнали 2001 йил 4 сон 306 бет.